

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток економіки України в цілому й промислових підприємств зокрема останнім часом відрізняється частою та різкою зміною тенденцій, відсутністю систематичності, переважанням кризових явищ над сталим розвитком.

Значний тиск на розвиток промисловості регіонів чинить ситуація на сході країни. Йдеться не лише про катастрофічне скорочення виробництва у Донецькій та Луганській областях. Сусіднім регіонам, які мали потужні виробничо-збутові зв'язки із Донбасом, досі не вдається компенсувати ці втрати за рахунок інших каналів постачання. Не меншої шкоди завдано промислому виробництву й через порушення налагоджених зв'язків «сировина-виробництво-збут» з іншими регіонами країни. Із загостренням кризи виявились проблеми промислового комплексу регіонів, які накопичувались роками: надмірна залежність від зовнішньої кон'юнктури на ринках основних експортних товарів, висока енерго- та матеріалоемність виробництва, що стало причиною різкого зростання собівартості, дефіцит коштів для модернізації основних фондів, скорочення збуту на внутрішньому ринку через зменшення попиту на продукцію проміжного споживання та інвестиційного призначення [1].

Обґрунтування пріоритетів розвитку вітчизняного машинобудування сприятиме відновленню його ролі у якості локомотива економічного зростання України та забезпеченню модернізації економіки держави загалом. Випереджаючий розвиток машинобудівної промисловості сприятиме:

- досягненню позитивного синергетичного ефекту в супутніх галузях промисловості через збільшення споживання їхньої продукції;
- створенню замкнених виробничих циклів, побудованих на коопераційних зв'язках між українськими підприємствами;
- розвитку внутрішнього ринку збуту споживчих і промислових товарів власного виробництва;
- зростанню частки товарів з високою доданою вартістю у загальному експорті товарів, зменшенню негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами;
- загальному пожвавленню виробничої активності, що призведе до збільшення прибутків підприємств, які можуть бути спрямовані на технічне переозброєння та модернізацію виробництв;
- створенню додаткових робочих місць у машинобудівній і супутніх галузях [2].

Менеджмент промислових підприємств має враховувати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників та їхню діяльність й здатність своєчасно реагувати на виклики ринкового середовища, у якому відбувається жорстка конкуренція виробників товарів і послуг. Це зумовлює необхідність проведення ґрунтовного аналізу відповідних чинників, які впливають на ці процеси, та розроблення комплексу заходів, реалізація яких дасть змогу формувати й налагоджувати виробничий потенціал промислових підприємств у той спосіб, щоб він був здатний адекватно реагувати на задоволення потреб суспільства та його громадян у відповідних продуктах. Йдеться про потенціал підприємств нової якості, який здатний забезпечувати виготовлення продукції із інноваційним наповненням, що буде конкурентоспроможною на зовнішніх і внутрішніх ринках.

Позитивний досвід господарювання окремих вітчизняних підприємств, які успішно функціонують у жорстких умовах конкуренції, свідчить, що значного підвищення рівня конкурентоспроможності їхнього потенціалу можна домогтися, коли йти шляхом поєднання впливу окремих чинників на засадах розроблення і впровадження проектів модернізації та інноваційного розвитку. У таких проектах може передбачатися модернізація окремих виробничих підрозділів і підприємства загалом [3].

Формування промислової політики потребує чіткого усвідомлення нової ролі держави у взаємодії з бізнесом та визначення інструментів для розвитку необхідної вже сьогодні промисловості. Особливо це стосується тих виробництв, від яких залежить успішне використання результатів науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, що забезпечують інновації майбутнього.

Для вітчизняної економіки інновації та інноваційний розвиток є рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України, подолати розрив з розвиненими державами. Інноваційний розвиток забезпечуватиме впровадження нових технологій, передової техніки на діючих виробничих

потужностях реального сектору економіки за рахунок техніко-технологічного переоснащення, особливо у машинобудівному комплексі. Інноваційні процеси у промисловості мають переважно екстенсивний характер, і нові види продукції освоюються в основному шляхом використання науково-технічних надбань попередніх років. Безумовно, такий тип інноваційного розвитку має вузькі межі і не дозволить підтримувати конкурентоспроможність вітчизняних підприємств протягом тривалого часу. Внаслідок цього частка України у світовому обсязі торгівлі високо-технологічною наукомісткою продукцією залишається дуже незначною – лише 0,1%, що на порядок менше, ніж у Польщі, і на 2 порядки – ніж у Німеччині. Оцінюючи міжгалузевий розподіл витрат на фінансування інвестиційної діяльності (ІД) за основними видами промислової діяльності, можна констатувати, що центральним осередком інноваційної активності є переробна промисловість. Разом з тим, витрати на фінансування ІД розподіляються переважно на користь середньо- і низькотехнологічних виробництв, а не високотехнологічних. Тож механізм фінансування ІД, у якому домінує самофінансування і обмежені зовнішні джерела залучення коштів, не забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів у високі технології, консервує існуючу технологічну структуру економіки, гальмує прогресивні структурні зрушення [4].

Водночас, використання інноваційних технологій та випуск оновленої продукції у промисловості є передумовою її відродження та підвищення конкурентоспроможності. При цьому існують принципові можливості найактивнішого залучення потенціалу вітчизняних наукових установ. Такий підхід дозволить створити державну інноваційну політику тісніше пов'язану з об'єктивними процесами, що відбуваються в національній економіці. В якості організаційного ресурсу соціально-економічного розвитку повинні ефективно застосовуватися організаційні форми, що створюються для реалізації науково-технічних та інноваційних пріоритетів [5].

Негативні наслідки лібералізації цінової політики й пониження конкурентоспроможності підприємств, що виникло на початковому етапі ринкових реформ, істотно загострили проблему неплатоспроможності й неспроможності багатьох вітчизняних підприємств. Згідно з офіційною статистикою понад третини вітчизняних підприємств мають у цей час ознаки неспроможності. Досвід функціонування підприємств, що зуміли посісти лідируюче положення в галузі, свідчить, що розвиток кризової ситуації, яка виникає на макрорівні, може спричинити не лише погрози, але й бути стимулюючим важелем для початку здійснення процесів збільшення ефективності господарювання. Розвиток механізмів антикризового управління, пізнання його сутнісно-змістовних, інформаційно-методичних і організаційних основ, розроблення ефективного та надійного інструментарію діагностики кризи в розвитку суб'єктів господарювання, обґрунтування технології безболісного переходу від виконання надзвичайних заходів при настанні критичних подій до нормального функціонування на основі стратегічного плану – ефективний шлях підвищення стійкості не лише окремих підприємств, але й економіки країни в цілому [6].

Важливим напрямом модернізації економіки на інноваційній основі є розробка систем машин і виробничих технологій нових поколінь. Цей напрям обумовлений необхідністю майбутньої великомасштабної заміни застарілих основних фондів у більшості виробництв. При цьому неприпустима орієнтація на збереження технологій четвертого укладу, що консервують низьку конкурентоспроможність продукції. Потрібна оцінка стану й перспектив переходу до систем машин і технологій нових поколінь.

Список літератури:

1. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
2. Пріоритети розвитку машинобудівної промисловості у рамках антикризової політики України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]/ А. Сухоруков, О. Собкевич, Є. Белашов. – Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України, 2010. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/451/>
3. Петрович Й. М. Основні чинники підвищення конкурентоспроможності виробничого потенціалу промислових підприємств / Й. М. Петрович // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: збірник наукових праць. – 2015. – № 835. – С. 193–197.
4. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

5. Носирев О.О. Тенденції розвитку інноваційного потенціалу промислових регіонів України / О.О. Носирев // Збірник наукових праць Буковинського університету. Серія «Економічні науки». – Чернівці: Книги – XXI. – Т.18, Випуск 10, 2014. – С. 307-312.

6. Тovaжнянський В.Л. Інноваційні технології в антикризовому розвитку машинобудівних підприємств / В.Л. Тovaжнянський, П.Г. Перерва // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 113-119.